

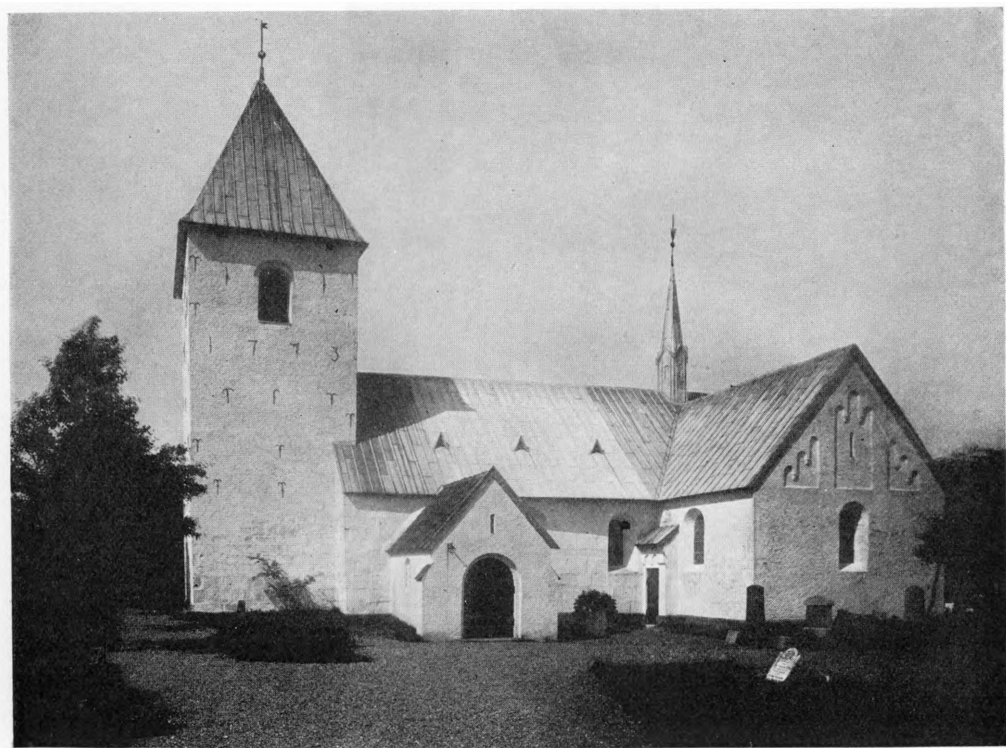

Fig. 1. Hurup. Ydre, set fra Syd.

E. M. 1939

HURUP KIRKE

REVS HERRED

Kirken var Fjerdingskirke¹; i Sognet ligger Revs By, hvor Herredstinget holdtes. Kirken ejedes o. 1630 og 1666 af Kronen². 30. Juni 1749 købtes den af Niels Sommer i Tisted, Kommerceraad, Ejer af Bodum Bisgaard³, og var paa private Hænder (sml. Lysekrone), til den overgik til Selveje 1. Januar 1911.

Sognet var 1570—1784 *Anneks* til Bodum—Ydby, hvortil det ogsaa havde hørt før 1530; ved Reskript af 1. Marts 1765 blev det atter eget Pastorat⁴. Paa Kirkegaarden staar et stort Fragment af en Runesten⁵ fra Vikingetiden, fundet i Kirkegaardsdiget 1910.

Kirken ligger i den gamle Landsby, Nordøst for Nutidens Stationsby. Kirkegaarden er omgivet af Kampestensdiger og har Indkørsel med nye Granitpiller i Syd, Laager med Piller af smaa, røde Mursten i Øst og Nord.

Bygningen, der præges af en stor Ombygning 1928 (Arkitekt H. Lønborg-Jensen), bestaar af Skib fra romansk Tid, sentmiddelalderligt Taarn, Vaabenhus i Syd fra Midten af 1800'erne samt en Del Bygningsafsnit fra 1928: Kor med Apsis og nye Korsarme, Vaabenhus mod Nord og Trappehus ved Taarnet.

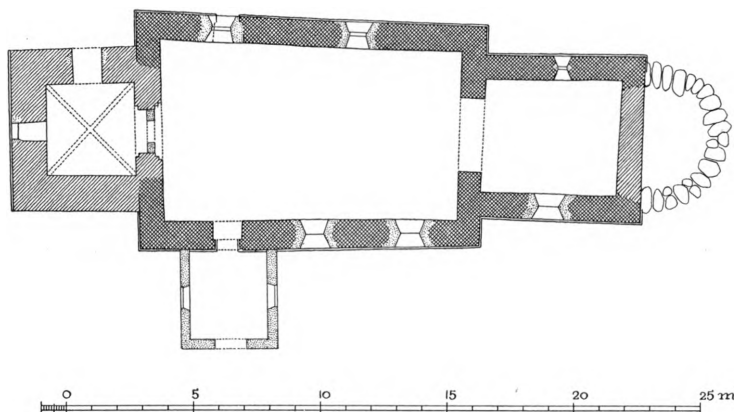

Fig. 2. Hurup. Plan. 1:300. Før Ombygningen. Maalt af H. Lønborg-Jensen, J. Foged, C. G. Schultz.

Den romanske *Granithvaderkirke* har haft Sokkel baade paa Apsis, Kor og Skib. Apsiden, der allerede i Middelalderen blev nedrevet indtil Syldstenene (sml. S. 678) har nu kun Hulkantsokkel, men havde oprindelig Dobbeltsokkel, nederst hulkantet, øverst spinkelt attisk profileret (S. 608, Fig. 45). Foruden de i den ny Apsis genbenyttede Hulkantsten findes to af samme Slags indmuret i Taarnets Østmur (mod Skibets Tagrum) sammen med seks attisk profilerede, krumme Sokkelsten, og i den vestlige Taarnmurs Vinduesfyld ligeledes en attisk profileret, ialt o. 3,50 løbende Meter.

Koret havde før Ombygningen en af to Skifter bestaaende Sokkel, det nedre glat og bindigt med det øvre; dette havde under en Platte af ret varierende Højde en ret usædvanlig Profil med et afrundet Led over en kraftig Fure (S. 608, Fig. 42). Profilstenene er nu indsat som Sokkel under Vestmurene i de nye Korsarme, der iøvrigt har Skraakantsokkel.

Skibet, hvis Murhøjde er 4,06 m, har ligeledes toskiftet Sokkel paa Sydsiden, med nedre, glat Led; det øvre, ejendommeligt formede Skifte har et afrundet Led under en kort Skraakant (S. 608, Fig. 43). En løs Sokkelkvader med dette Profil ligger i Præstegaardshaven. Tre Kvadre med kraftige, kegleformede Fordybninger, formodentlig Kværnsten fra Jernalderhuse, ligger i Præstegaardshaven; ifølge Engelhardt sad den ene i et af de øverste Skifter i Korets Nordside. Af Stenhuggerfelter ses kun et lille, firkantet i en af Apsidens gamle Sokkelkvadre.

Ingen Vinduer findes nu paa oprindelig Plads. Indmuret i Taarnets Østvæg i Mellemstokværket sidder en defekt Vinduesoverligger; dens Buevidde, 72 cm, svarer til et Vindue, som forhen sad i Korets Nordmur, og som havde Overligger med svag Rundstav, men ingen særlig Saalbænksten (Uldall). Skibet havde tidligere et romansk Sydvindue, hvis Overligger var delt med et Par falske Fugeriller, der naaede helt op til den vandrette Overkant (Uldall).

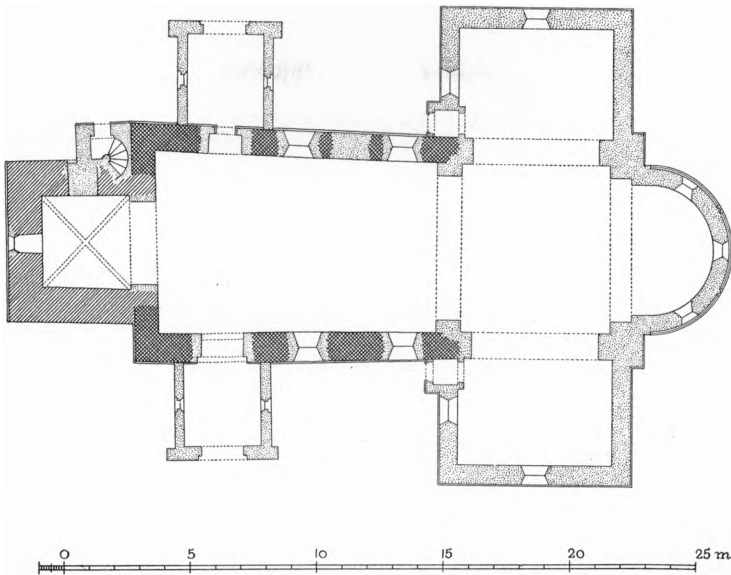

Fig. 3. Hurup. Plan. 1:300. Efter Ombygningen. Maalt af C. G. Schultz 1938.

Spor af et romansk Vindue kunde endnu før Ombygningen konstateres over Norddøren. Begge Døre var i Behold før 1928, men ved Ombygningen flyttedes den gamle, smukke Syddør⁶ (Fig. 4) til Nordsiden og ændredes samtidig noget. Dens Karmsten bestaar af Kvadre med Hjørnerundstav, og over en vandret Dæksten findes et forsænket Tympanonfelt omgivet af en Bue, af hvis rundstavprofilerede Sten de tre er forsynede med falske Fuger, saaledes at Buen synes at bestaa af syv omtrent lige store Kilesten. Den tilintetgjorte Norddør, der før 1928 var tilmuret med Mursten, beskrives af Uldall: »Den synes ei at have Rundstav i Hjørnet af de glathugne Kvadre, der omgive den paa Siderne. En fiirkantet Overliggersten er vel bevaret; men hvis den skulde have baaret en Tympanon med Rundbue, ere disse forsvundne ved Indsættelsen af et herværende, nyere Trævindue«.

Det *Indre* var ifølge Uldall tildels sat af hugne Granitkvadre; her maa sikkert hentydes til Koret. Af Apsisbuen fandtes Kragstenene (Fig. 5) i det i gotisk Tid murede Alterbord (S. 680). Korbuen, hvis kilehugne Sten nu for Størstedelen ligger i Præstegaardshaven, havde Kragbaand med Skraakant (Uldall). Muligvis har en hjørnehugget Kvader med kraftig attisk Profil (S. 608, Fig. 44), der ligger paa Kirkegaarden, været Del af Korbuesokkelen.

**Murrem* (Fig. 6), af Eg, sikkert fra det romanske Tagværk, nu o. 2 m lang. Paa Oversiden er en høj »Fjer«, tværdelt af Indsnit til Loftsbjælkerne. Planken fandtes i Korets Nordmur, o. 40 cm under Tagfodhøjde, nede i Pakmuren, der for Størstedelen bestod af Haandsten. Nu i Nationalmuseet.

Ændringer og Udvidelser. Det sentmiddelalderlige, vistnok ved Aar 1500 til-

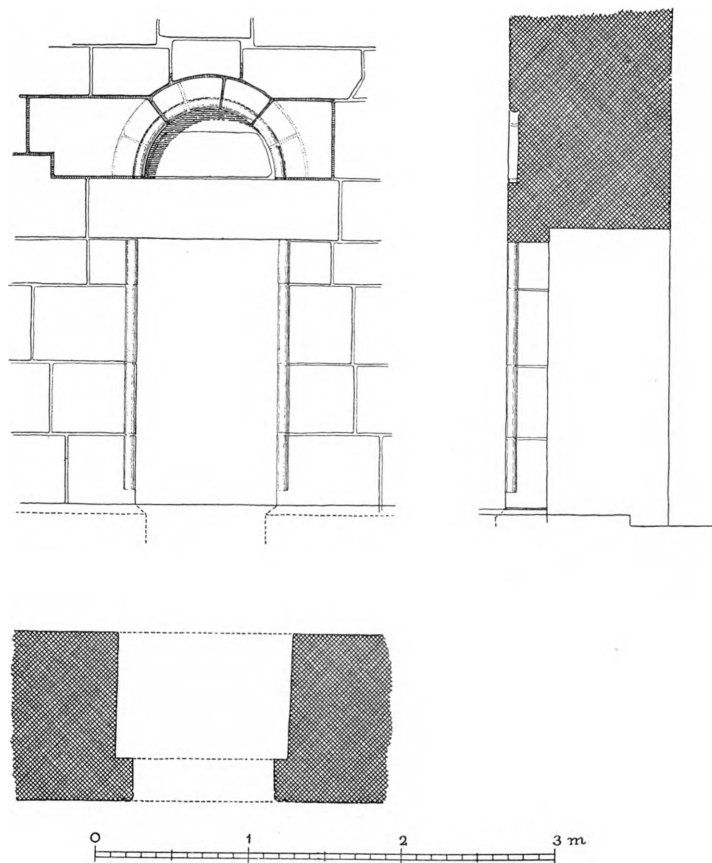

Fig. 4. Hurup. Syddøren, før Flytningen. Maalt af J. Foged 1928 (C. G. Schultz) (Fig. 677).

byggede *Taarn* har forneden udflyttede, romanske Kvadre, især fra Skibets Vestmur, hvis Sokkelsten er brugt under Taarnets Vestside. I den øvre Del, der overvejende er af gule Munkesten, er der, som ovenfor nævnt, desuden indsat Apsiskvadre, der viser, at Apsiden allerede ved Taarnets Opførelse maa være nedbrudt og erstattet med lige Gavlmur. Taarnrummet, der faar Lys fra et rundbuet Vestvindue, har oprindeligt Krydshvælv med Halvstensribber⁷; Taarnbuen, som nu er udvidet, var før Ombygningen rundbuet, med False til begge Sider. Der har været Adgang til Taarnrummet ad en nu tilmuret, rundbuet Norddør; den er dog først brudt efter 1814, idet Præsten da skriver i Kaldsbogen: »En hesselig, lang Trappe op til Loftet staar nede i Kirken, men burde staa inde i Taarnet, som burde tilmures fra Kirken af, og en Dør anbringes norden paa Taarnet for at gaa ind at ringe, slaa Kalk etc.« I Mellemstokværket, til hvilket man tidligere er kommet ad den nævnte Trappe, gennem en fladbuet Dør fra Skibets Loft, er der tre Vinduer, det søndre og vestre nu tilmurede, det nordre, der er svagt aftrappet foroven, sidder i en rundbuet Blænding, hvis Spejl brydes af fem, firkantede Huller, ordnede

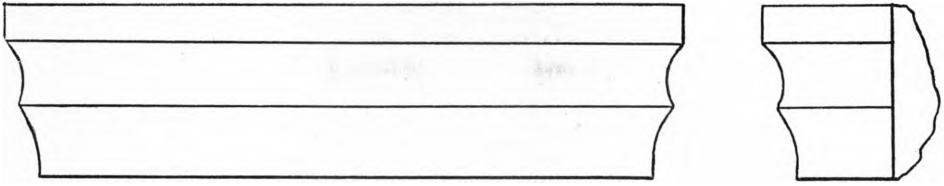

Fig. 5. Hurup. Kragsten fra Apsisbuen. 1:10. Maalt af J. Foged 1928 (S. 677).

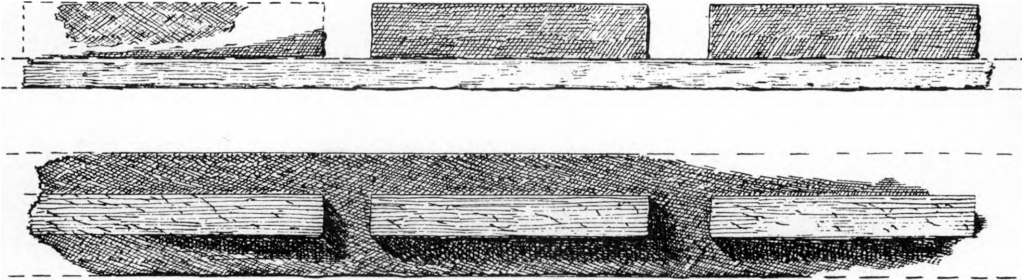

Fig. 6. Hurup. *Murrem. O. 1:20. Maalt af P. Linde (S. 677).

i Korsform; indadtil er alle tre Vinduer fladbuede. Klokkestokværket har til alle fire Sider rundbuede Glamhuller, udvendig med False i Buen. Af de nu nedrevne Gavle var Østgavlen prydet med en Blænding i Form af et stort Kors. Alle Taarnets Ydermure er nu skalmurede, berappede og forsynede med talrige Jernankre, af hvilke fire paa Sydsiden danner Aarstallet 1773.

Vaabenhus mod Syd fra o. 1850, af smaa, røde Mursten, med firkantet Dør i den nu ombyggede Gavlg og et rundbuet Vindue i hver af Flankemurene.

Ved Hovedstandsættelsen 1928 (Arkitekt H. Lønborg-Jensen) blev det romanske Kor og Triumfmuren nedrevet, og et nyt Østparti bygget i romanske Stilformer med delvis Benyttelse af gammelt Materiale. Apsiden er ved Halvsøjler og Endelisener delt i tre Felter, der foroven afsluttes af en Buefrise med Konsoller af Mandshoveder; til begge Korsarmene, hvis Taggavle er blændingsprydede, er der Adgang fra Vest gennem en lille Dørudbygning, ligeledes smykket med Rundbuefrise og Mandshovedkonsol. Den romanske Syddør er, noget ændret, anbragt som Norddør med synligt Tympanonfelt, og foran denne er opført et *Vaabenhus*; til Taarnet, hvis Bue mod Skibet udvidedes, er føjet et Trappehus med Indgang fra Nord; Taarnets Saddeltag er erstattet af et Pyramidetag, og over Korsskæringen er rejst et lille Rytterspir.

Alt Tagværk er nyt, af Fyr, Tagene blyhængt undtagen paa de to *Vaabenhuse*, der har Tegltag; det søndre havde tidligere Skifertag (Uldall). Hele Kirken er udvendig og indvendig hvidtet, Tilbygningerne berappede. Kor, Korsarme og Skib har Bjælkelofter.

INVENTAR

Alterbord, nymuret ved Kirkens Ombygning. Det tidligere Bord hidrørte sikkert fra sengotisk Tid, da Apsiden blev nedrevet og den lige Østmur opført. Det var sammenstykket af Munkesten og Kvadre, nærmest kvadratisk, o. 100 cm bredt, Nordsiden overvejende af Munkesten, Sydsiden af Kvadre, hvorover en lang og et Par kortere Profilsten af Granit (sml. S. 677). Op mod Forsiden stod en tidligere malet, svær Granitplade, glathugget paa Forsiden og paa Kanterne, o. $85 \times 105 \times 30$ cm. Bordets Indre var opfyldt med Pakmur; her laa foroven, midt i, en utildannet Granittrullesten (Fig. 7), $45 \times 35 \times 26$ cm, med en *Helgengrav* af vanlig aftrappet Form, med Sandstensdæklade, $15 \times 10 \times 2,5$ cm. I Graven fandtes et *Relikviegemme* dannet af to opskaarne og sammenbøjede Blyplader, der 1928 rummede en rød Lærredsklud, men 1887 sagdes at indeholde en Stump Ben indsvøbt i rødt Silketøj (Engelhardt).

Alterbordspanel i Renaissance, af Fyr, fra o. 1600. Paa Forsiden er tre Arkadefelter med riflede Pilastre, Profilkapitæler, Rundbuer med Tunger og i Buehjørnerne Treblade. Under Gesimsens skævtyskaarne Karnistænder ses en Tungerække; paa Tunger og andetsteds er indslaaede Stregcirkler, omkring Trebladene Kors. Sidestykkerne har glatte Felter. Træet staar umalet med en Smule Staffering, sort, grønt og hvidt.

Altertavle (Fig. 9) i Høj-Renaissance, et lille landligt Arbejde fra o. 1600, meget lig Visby (S. 549). Storstykkets fire Søjler har joniserende Kapitæler; Prydbælterne og Postamentfremspringene bærer Kassetteværksornamenter. Paa Rammerne om de tre Storfelter er der Tandsnit-Æggestave. Topstykket, hvis Søjler svarer til Storstykkets, flankeres af Vinger og krones af et Topornament, alle med flade Kassetteværksmønstre om Diadem- eller Englehoved. Storvingerne er nye, muligvis dog med Undtagelse af de to herpaa fæstede Englehoveder. Paa de gamle Træflager er o. 1850 malet i Midtfeltet et Krucifiks, i Sidefelterne Jomfru Maria og Matthæus (frit efter Rafael og Thorvaldsen), i Topfeltet en svævende Engel med Alterkalk. Rammeværkets Staffering, overvejende blaat med Guld, sort og rødt, paa Gesimserne lidt grønt og brunt, er fremdraget 1928⁸. Postamenterne og Søjlebæltornamentik er helt forgyldt. I Postamentfelterne læses nye Indskrifter. Præsten, der 1814 indførte en Beskrivelse af Kirken i Kaldsbogen, meddeler, at han lod et lille Krucifiks, som han ejede, forgyldte og opsatte paa den med sort overstrøgne Altertavle, »der snarere lignede en Skrivetavle«; selve Alteret var malet »med alle mulige Farver, saa at det ikke er uligt et af de Fastelavnsris, man udfynte for at fornøje Børnene«.

Altersølv. Kalk (Fig. 11), Skaft og Knop er fra o. 1700, med flade Spidsblade, indpunsllet med Zig-zag-Konturlinjer. Iøvrigt er Kalken fornyet 1813;

P. N. 1928

Fig. 7. Hurup. Granitsten med Helgengrav
(S. 680).

E. M. 193 9

Fig. 8. Hurup. Font
(S. 681).

paa det store Bæger er indprikket Skønskriftbogstaver: O A B H SLH, henvisende til Kirkeejeren og hans Hustru (sml. Lysekrone); under Foden indridset: 1813 og indprikket: »Vog 25³/₄ lod«; Mestermærket er et spejlvendt N i Cirkel, muligvis for Niels Chr. Nielsen Krogh, Tisted⁹. *Disk*, samtidig med Fod og Bæger, med indprikket Bølgelinje paa Banden.

Sygekalk (Fig. 13) i Sen-Empire, o. 1850, 9,5 cm høj. Flere Led er dekorerede med Akantusbladærker; paa det kraterformede Bæger findes en indslaaet Blomsterranke; paa Foden et utydeligt Mestermærke. *Disk*, lidt for stor til Bægeret, stemplet: Sund.

Alterstager (Fig. 12) fra o. 1625—50, af Messingblik, 50,5 cm høje, svarende til Nørhaa (S. 466), med puklet Fod, Knop og Lyseskaal; Skaftet er glat, ottekantet under, men rundt, tovsnoet over Knoppen.

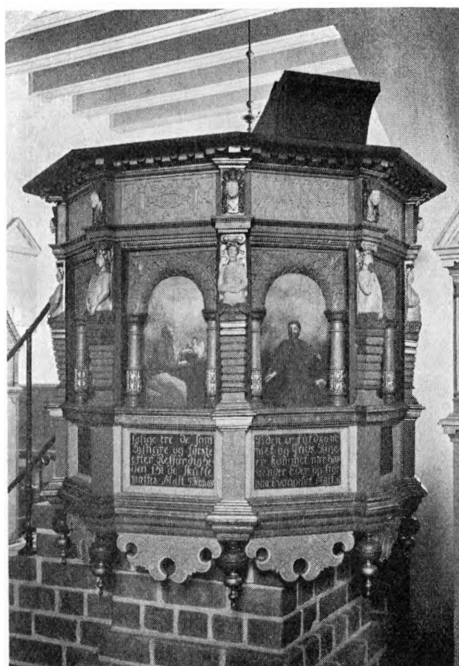
Font (Fig. 8), romansk, af Granit, Variant af Tybotypen; i Stedet for den sædvanlige attiske Mundingsprofil løber her et Baand med en skarpsnoet Tovstav omkring Kummen, hvis Tværmaal er 69 cm; forneden ret korte Bægerblade og lille Skaftning med Bundstav; Afløb midt i Bunden. Foden, hvis Plint skjules af Gulvet, har paa de lange Hjørneknopper (sml. Hjaremaal S. 354) smalle Bundstave, der fortsætter op over Fodvulsten. 1887 var Fonten olie-malet (Uldall).

Fad, moderne, af Messing, med Fremstilling af Adam og Eva. Det tidligere *†Fad* var ifølge Uldall af Tin, uden Indskrift. *Kanden* er af Tin, stemplet: Bunch.

E. M. 1939

Fig. 9. Hurup. Altertavle (S. 680).

E. M. 1939

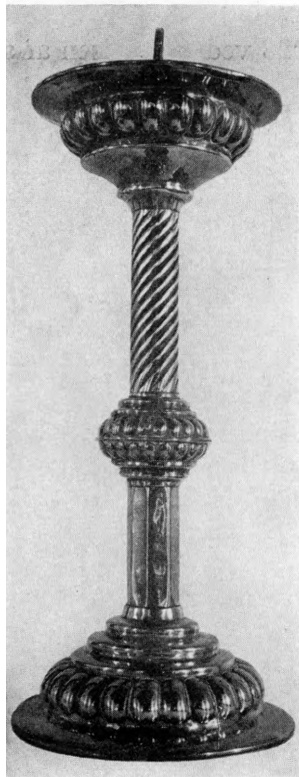
Fig. 10. Hurup. Prædikestol (S. 682).

**Korbuekrucifiks.* Korstræet er forsvundet. Af den lille unggotiske Figur, fra o. 1300, er kun bevaret Partiet fra Skuldrene og nedefter; Kroppen, der viser stærkt fremtrædende Ribben, har kun svag Ansats til de noget yngre Sjørind-Vang-Krucifiksers udprægede Svajning. Lændeklædet er langt over højre Ben, men lader venstre Knæ frit; det har en spinkel Vulst med Overslag og er fæstet med en Sløjfe i højre Side; de ret store Fødder, der hviler paa en Konsol, som har Lighed med en Font, er overlagte, dog saaledes at det meste af underste Fod er synlig. Moderne Staffering med hvidlig Karnation og blaåt Lændeklæde. Figuren, der endnu 1814 hang paa sin Plads over Kordøren (Kaldsbog), er nu i Nationalmuseet.

Prædikestol i landlig Høj-Renaissance, fra o. 1625. De fire (oprindelig fem) Storfelters Arkader har svære Rundbuer af Aalborgtype, som hviler paa drejede Smaasøjler med bosserede Prydbælter. De naive Hjørnehermer, nøgne Mænd og Kvinder uden Symboler, har Skafter, som er mangedelt ved vandrette Indsnit. Paa Hjørnefremspringene under Gesimsen er Diademhoveder, i de øvre Smalfelter Kassetteværk, der i to Tilfælde har samme ejendommelige Sildebensmønster som Arkadebuerne. Ved Kirkens Ombygning tilføjedes to nye Fag, nye Hængeornamenter og ny Himmel samt muret Fod og Opgang. Stafferingen svarer til Altertavlens, dog mere »almueagtig« med rigeligere grønt og rødt. I de gamle Storfelter ses de fire Evangelister, (tidligere ogsaa

E. M. 1939

E. M. 1939

E. M. 1939

Fig. 11—13. Hurup. 11. Alterkalk, fornyet 1813. 12. Alterstage. 13. Sygekalk (S. 680f.).

Jesus i Gethsemane), af samme Haand som Alterbillederne, i de nye er Malerier i samme Maner, Opstandelsen og Gravlæggelsen. De gamle Indskrifter i Postamentfelterne: Matth. 10,19, Markus 1,15, Lukas 14,36, Lukas 11,28 og Joh. 17,3, er erstattet af nye med Fraktur.

Stolestaderne er moderne, efter Tegning af Lønborg-Jensen. En Rest af en svær *Renaissancegavl, fra o. 1575—1600, er dekoreret med to Tværbaand, hvorimellem en rundbuet Portal, alt dannet af sammenhængende Kæder af indsnittede Kvadrater, der bærer indstemplede Stregcirkler. Stykket afsluttes foroven af tre Topspir (det ene borte), hvorimellem Karvesnitsrosetter. Nu i Tisted Museum.

Lysekronen fra 1850; paa Hængekuglen graveret: »Skænket af Kirke Eieren O. A. Hiardemaal 25. Juni 1850 til Guds Ære og Kirkens Prydelse«. Ophængt i Koret.

Klokke, »Bekostet omstøbt af O. A. Hiardemaal i Aaret 1849. Gud til Ære og Kirken til Ziir. Støbt af P. P. Meilstrup i Banders«. Indskrift med Relief-versaler. Tvm. 70 cm.

†Klokke paa 120 kg afleveredes ved Klokkeskatten 1601.

Romanske Grave. Ved Gravning paa Kirkegaarden blottedes tre romanske Barnegrave, de to fandtes 1928 ved Tilføjelsen af søndre Korsarm, den tredje 1930, da man skulde grave en Grav. De havde alle den sædvanlige Retning Øst—Vest; ingen af dem indeholdt Skeletdele eller Gravgoods. 1) O. $1\frac{1}{2}$ m Nord for sydøstre Hjørne af søndre Korsarm i en Dybde af 70 cm under Overfladen, paa fast Lerbund, sat af kun o. 7 cm tykke Flækker, 90 cm lang, 40 bred. Overliggerne var fjernede.

2) O. 95 cm Nord for det sydvestlige Hjørne af søndre Korsarm, 92 cm under Overfladen, sat af o. 10 cm tykke Stenflækker, trapezformet, med særligt Hovedrum. Graven dækkedes af tre tyndt flækkede Sten, den ene over Hovedrummet. Længden var o. 140 cm, Bredden 40 over Skulderpartiet, 30 ved Fodenden. Hovedrummet var 20×20 cm.

3) O. 3,40 m Syd for et Punkt 2,10 m Øst for det sydvestre Hjørne af søndre Korsfløj, o. $\frac{3}{4}$ m under Overfladen, paa fast Lerbund, sat af kløvede Granitflækker, med tilsvarende Dæksten, o. 140 cm lang, 30 bred paa det bredeste og 18 dyb, vistnok trapezformet, men delvis forstyrret.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1686, 1707 (LA. Viborg). — Kaldsbøger 1805—54 (LA. Viborg). — Museumsindberetninger af C. Engelhardt og E. Schiødt 1887, Hugo Matthiessen 1910 (Inventar), C. A. Jensen og E. Moltke 1939.

Thura: Aalborg Stift S. 558 f. Uldall: Optegnelser om de danske Landsbykirker III. 1884. S. 72—75.

¹ Ny Kirkehist. Saml. III, 831, Kolderup-Rosenvinge: Gamle danske Domme I, 54 f.

² Fortegnelser over Danmarks Kirker o. 1630 og 1666 (RA). ³ Notifikationer til Kancelliet i Henh. til Forordn. af 1726. ⁴ Wiberg: Præstehistorie I, 700. ⁵ Jacobsen-Moltke: Danmarks Runeindskrifter Nr. 150. ⁶ E. Schiødtes Opmaaling 1887 i Architekten VIII. 1905—06. S. 463. ⁷ Hvælvets Overside er nu utilgængelig. ⁸ Ved Johs. Th. Madsen, Aalborg. ⁹ Meddelt af Lektor Chr. A. Bøje.

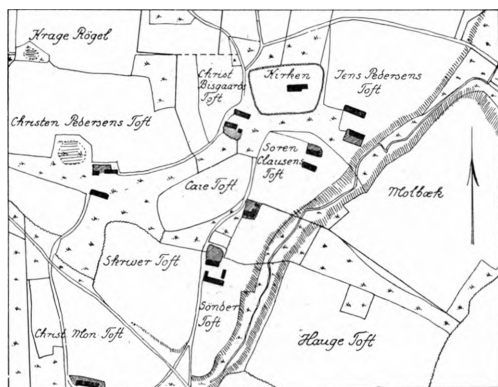

Fig. 14. Hurup 1790.